

Міністерство Науки та Освіти України

Одеський національний університет імені і.і. Мечникова

Інститут Математики, Економіки, Механіки

Кафедра соціальної і прикладної психології

Дипломна робота

бакалавра

на тему: **«Особливості міжособистісних відносин іногородніх
першокурсників»**

«Features of interpersonal relationship of freshmen from another towns»

Виконав: студент IV курсу денної форми навчання

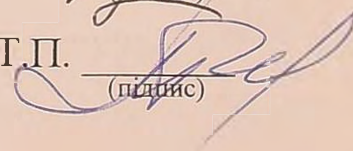
Напряму підготовки 6.030102 Психологія

Ревякін Андрій Миколайович

Керівник: д.соц.н., професор Подшивалкіна В. І.


(підпис)

Рецензент: д.психол. н., професор Чернявська Т.П.


(підпис)

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ 10 від 29.05 2017 р.

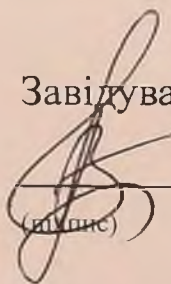
Захищено на засіданні ЕК № 8

протокол № 82 від 29.06 2017 р.

Оцінка відм. 1 A 1 90

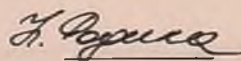
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бал)

Завідувач кафедри


(підпис)

Подшивалкіна В. І.

Голова ЕК


(підпис)

Родіна Н.В.

ш/к 593 720

Одеса – 2017

ВСТУП	2
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ КОМУНІКАЦІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ІЗОЛЯЦІЇ	
1.1 Поняття і психологічні особливості комунікації та міжособистісних відносин	4
1.2 Соціальна ізоляція як психологічний феномен	12
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА МІЖОСОБИСТІСНИХ ВІДНОСИН ІНОГОРОДНІХ СТУДЕНТІВ	
2.1 Визначення понять	22
2.2 Опис інструментарію.....	24
РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖОСОБИСТІСНИХ ВІДНОСИН	
3.1 Діагностика міжособистісних відносин	31
3.2 Дослідження стадій міжособистісних відносин	35
3.3. Дослідження ставлення до самотності і дружбі	38
ВИСНОВКИ.....	45
СПИСОК ВИКОРОСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	50
ДОДАТКИ	52

ВСТУП

Найчастіше іногородні студенти, переїжджаючи в нові міста, стикаються з проблемами комунікації та міжособистісного спілкування і виявляються, ізольовані від нового колективу. Подібна проблема може проявлятися не тільки в сфері навчальної діяльності, а й у повсякденному житті. Залишаючи все соціальні, родинні, дружні та інші соціальні зв'язки в рідних міста, приїжджі стикаються з необхідністю придбання нових соціальних контактів.

Актуальність теми: Сучасні вищі навчальні заклади з кожним роком приймають все більшу кількість іногородніх та іноземних студентів, надаючи їм вигідні умови для вступу і проживання. Таким чином, актуальність дослідження психологічних явищ і психологічних проблем, що виникають у іногородніх студентів, постійно зростає.

Об'єктом дослідження є особливості міжособистісних відносин студентів з інших міст.

Предметом дослідження є особливості комунікації іногородніх студентів.

Мета курсової роботи - виявити ризики соціальної ізоляції іногородніх студентів.

Виходячи з мети, можна виділити такі завдання:

1) Розглянути теоретико-методологічні аспекти міжособистісних відносин.

2) Розглянути психологічні особливості таких явищ як «соціальна ізоляція» і «самотність»

3) Виявити особливості міжособистісних відносин, в навчальній групі, та у іногородніх студентів.

4) Виявити схильність до самотності та соціальної ізоляції іногородніх студентів.

У процесі розкриття теми були вивчені роботи таких психологів як:

Андрєєва Г.М; Бодалев, А. А .; Боднар Е. Л .; Бориснєв С. В; Гавра Д.П; Гришина Н. В; Жажіна О. С; Жмуров В.А .; Зарембо Н. А; Зінов'єва Т.В .; Ільїн Е.П. .: Клепцова Е.Ю .; Коломінський, Я. Л .; Конецкая В. П; Кондратьєв М. Ю

.; Лашук В. Г .; Ломов Б. Ф. .; Морено Я.Л. .; Мерлін, В. С .; Паригін Б.Д .; Покровський Н.Є., Іванченко Г.В .; Смирнов А. А .; Сімен М; Швейцер Д. Р. Ялом І. Уманська. Е. Г.

Робота написана на 51 сторінці, складається з вступу, 3 розділів з підрозділами, висновків, списку використаної літератури та додатків.

Перший розділ курсової роботи присвячений теоретико-методологічними підходами до дослідження комунікації та соціальної ізоляції, другий розділ присвячений опису інструментарію дослідження міжособистісних відносин, третій розділ присвячений емпіричному дослідженню міжособистісних відносин.

В емпіричному дослідженні використовувалися наступні методики: соціометричне дослідження, діагностика стадій міжособистісних відносин і методика незакінчених речень. Також був використаний аналіз журналу відвідуваності.

Досліджувана група складалася з 53 студентів-першокурсників факультету психології.

ВИСНОВКИ

У роботі були розглянуті особливості міжособистісних відносин іногородніх студентів-першокурсників, теоретико-методологічні аспекти міжособистісних відносин, а також таких явищ як «соціальна ізоляція» і «самотність». Були досліджені особливості міжособистісних відносин іногородніх студентів-першокурсників у навчальній групі, а також їх схильність і ставлення до самотності і соціальної ізоляції.

Таким чином:

Комунікація, як соціально обумовлений процес передачі і сприйняття інформації в умовах міжособистісного і масового спілкування по різних каналах за допомогою різних комунікативних засобів, є основою міжособистісних відносин, виконуючи функції передачі інформації, регулювання, соціального контролю і соціалізації. Існують також комунікаційні бар'єри, які перешкоджають процесу комунікації. Найбільш значимі з них, для іногородніх студентів, це мовний та соціокультурний бар'єр. Класифікувати комунікацію можна наступним чином: масова комунікація (поширення і вплив комунікації в суспільстві за допомогою спеціальних засобів, орієнтована на великі групи людей), локальна (мікрогрупи), внутригрупова (малі групи, сім'ї), міжособистісна (обмін повідомленнями і їх інтерпретація двома, і більш індивідами, які вступили в контакт один з одним). Остання і є основою міжособистісних відносин - суб'єктивно переживаемих взаємозв'язків, між людьми, які об'єктивно проявляються в характері і способі взаємних впливів у спільній діяльності і спілкуванні, представляючи собою систему установок і очікувань, орієнтацій, стереотипів, через які люди сприймають і оцінюють один одного. Міжособистісні відносини опосередковані цілями, цінностями і організацією спільної діяльності. Міжособистісні відносини класифікують наступним чином: виробничі, побутові, формальні і неформальні. У структурі міжособистісних відносин виділяють три компоненти: когнітивний (точність психічного відображення сприймають особистості і ідентифікація), емоційний

(симпатії і антипатії, емпатія під впливом індивідуально-психологічних особливостей інших людей), поведінковий (невербальні засоби спілкування).

Міжособистісні відносини мають такі стадії: знайомство - стадія поверхневого контакту, воно часто вимушений або бува, не обумовленого потребою в підтримці і проявляється в акті пізнання і вітання; приятелювання - складається на підставі тимчасових і несуттєвих інтересів, без глибокого загального інтересу, єдиних поглядів, і соціально значущих цілей, легко припиняється або замінюються; товариство - відносини більш тісні позитивні і рівноправні, що складаються на основі спільних інтересів і поглядів, включають в себе спільну діяльність, взаємодопомога, схожість життєвих поглядів, відображають потребу в спілкуванні і спільній справі і мають певну тривалість; дружба - більш тісний і виборча форма взаємовідносин між людьми, заснована на довірі, прихильності, спільності інтересів, потреби в спілкуванні, характеризується глибиною, високим рівнем довіри, вибірковістю і взаємоповагою. Дані стадії можуть, як розвиватися, від стадії знайомства, до стадії дружби, так і мати зворотну динаміку.

Іногороднім студентам, при переїзді в нове місто і попаданні новий навчальний колектив доводиться проходити ці стадії з самого початку, при цьому не тільки в самому навчальному колективі, а й у всіх сферах діяльності. Крім проблеми установки нових міжособистісних відносин і соціальних зв'язків, іногородні студенти стикаються з проблемою втрати старих, коли відбувається, описаний вище зворотний процес, через недостатню комунікації.

У зв'язку з втратою старих соціальних зв'язків, а так само будучи вимушеними купувати і розвивати нові міжособистісні відносини, іногородні студенти мають підвищений ризик зіткнутися з явищем соціальної ізоляції, що складається в відторгненні індивіда від інших індивідів, або соціальних груп в результаті відсутності, припинення, або ж скорочення соціальних контактів і взаємин. Соціальна ізоляція може класифікуватися за різними критеріями, проте найбільш актуальними для роботи є наступні класифікації: поділ соціальної ізоляції на ізоляцію від суспільства в цілому, від конкретної

соціальної групи і від окремого індивіда; добровільна, вимушена, примусова і добровільну; повну, фізичну і формальне спілкування. Соціальна ізоляція може стати причиною самотності - негативно пережитого емоційного стану, пов'язаного з відсутністю емоційних і соціальних зв'язків з іншими людьми і незадоволеною потребою в спілкуванні з ними. Слід також враховувати, що не завжди при соціальній ізоляції виникає стан самотності, вона може не виникати, а може виникати навпаки, стан усамітнення, що відрізняється від самотності позитивністю переживаємих емоцій і відсутністю незадоволеної потреби в спілкуванні.

Соціальна ізоляція тісно пов'язана з процесами адаптації та дезадаптації. Для іногородніх студентів-першокурсників особливо важливою є вузівська адаптація, особливий конструкт, обумовлений трьома блоками: соціологічним (вік, соціальний стан, тип освіти); психологічним (інтелект, спрямованість, особистісний адаптаційний потенціал, становище в групі, мотивація, задоволеність навчанням, відчуття тривожності, самотності); педагогічний (рівень педагогічної майстерності, організація освітнього середовища, відчужена позиція викладачів) і відображає адаптацію до навчальної діяльності та взаємин в її процесі. На підставі вузівської адаптації, виділяють також «синдром вузівської дезадаптації», який проявляється в академічну неуспішність, девіантну поведінку, великому емоційному напруженні, розчаруванням у виборі майбутньої професії, відчуження в стосунках з однолітками і викладачами, і як підсумку соціальною ізоляцією в навчальному колективі.

Дослідження студентів-першокурсників показало, що по діагностующійся критеріям міжособистісних відносин, найменш благополучним, в даній групі, є критерій навчальної діяльності. За критерієм дозвілля і міжособистісного спілкування, студенти показали високий рівень взаємності. Таким чином, в цілому, в групі склався задовільний рівень взаємності і благополуччя міжособистісних стосунків. Сприятливу обстановку в групі, так само підтвердило дослідження стадій міжособистісних відносин,

більшість студентів мають товариські і дружні відносини, всередині навчального колективу, що говорить про загальну швидку і успішну адаптацію студентів даного курсу.

Також вдалося виявити такі особливості міжособистісних відносин іногородніх студентів в даній навчальній групі:

Студенти з інших міст, в порівнянні з міськими студентами, даного курсу, повільніше проходять стадії міжособистісних відносин, а також в меншій кількості називали основним колом своїх друзів навчальний колектив. Більшість студентів з інших міст виявилися в групі ізольованих і неприйнятих. Однак, багатьом з них вдалося встановити дружні відносини в новому, для них, місті, перебуваючи у відриві від минулих міжособистісних відносин. Приїжджі студенти бачаться зі своїми друзями, так само часто, як і міські. Студенти з інших міст більш точно усвідомлюють стан самотності, який переживається у відриві від друзів, в той час як міські студенти, в більшості своїй, називають лише окремі його прояви. Але, слід враховувати, що іногородні студенти не знаходять позитивних сторін в даному контексті, в той час як деякі міські студенти замість самотності, говорять про усамітнення.

Таким чином, в цілому, враховуючи високі результати благополуччя і взаємності в даному навчальному колективі, адаптація студентів з інших міст проходить повільніше, ніж у міських, і менш ефективна. Міжособистісні відносини іногородніх студентів більш усвідомлені і осмислені, вони більш детально аналізують свої якості і якості своїх друзів. Студенти з інших міст схильні до переживання самотності, а також, в порівнянні з міськими студентами, мають більший ризик соціальної ізоляції. Потреба ідентифікувати себе, з колом своїх друзів, або ж спеціально заводити дружбу з людьми, зі схожими якостями в рівній мірі присутня як у іногородніх, так і у міських студентів

Досліджувані ізольовані студенти, встановили товариські відносини в даній групі, що може бути пов'язано із загальною сприятливою обстановкою, або ж порушеним сприйняттям і неправильною оцінкою ними міжособистісних

відносин. Також вони вказували, що основне коло їхніх друзів знаходиться в місті, в якому вони навчаються. Таким чином, частина ізолюваних студентів, навіть будучи ізолюваними в навчальній групі, все ж мають соціальні контакти і міжособистісні відносини поза університа. Таким чином, можна говорити про їх ізоляцію, тільки в рамках даної навчальної групи, але ніяк не про повну соціальну ізоляцію.

Однак, існує інша частина ізолюваних студентів, частина яка була відсутня на момент проведення даного дослідження. Завдяки результатам соціометричного дослідження, а так само аналізу відвідуваності, стало можливим віднести їх до ізолюваних, так як переважна більшість з них мали мало виборів своїх однокурсників, і багато пропусків занять, що є одним з ознак вузівської дезадаптації.

У цьому полягає одночасно і проблематика, і вектор для розвитку досліджень соціальної ізоляції. Проблематично досліджувати соціально ізолюваних людей, адже цей термін і передбачає критичне зниження соціальних контактів. У той же час подібне дослідження повинно бути направлено саме на них, і потребує подальшого розвитку, вивчення і розробки нових методик в даному напрямку.

Таким чином, ми вирішили поставлені цілі і завдання, розкрили необхідний зміст теми.



СПИСОК ВИКОРОСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреева Г.М. Социальная психология — 5-е изд., испр. и доп. — М.: Аспект Пресс, 2007. — 363 с.
2. Бодалев, А. А. Личность и общение: избранные труды. — М. : Просвещение, 2003. — 274 с
3. Боднар Э. Л. Личностная тревожность и состояние одиночества как критерии вузовской адаптации студентов / Э. Л. Боднар, Е. П. Шахматова // Педагогическое образование в России. — 2015. — № 7. — С. 189-194.
4. Бориснёв С. В. Социология коммуникации: Учеб. пособие для вузов. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2006.
5. Гавра Д.П. Основы теории коммуникации для бакалавров и специалистов — Питер 2011.
6. Гришина Н. В. Изменения жизненной ситуации: ситуационный подход // Психологические исследования. 2013. Т. 6, № 30
7. Жажина О. С. Журнал: Вестник Самарской гуманитарной академии. Серия: Психология -2012
8. Жмуров В.А. Большая энциклопедия по психиатрии, 2-е изд.
9. Зарембо Н. А. Особенности типичных трудностей вузовской адаптации выпускников сельских и городских школ // Психологические исследования. 2014. Т. 7, № 34. С. 9-23.
10. Зиновьева Т.В. Основные социологические термины. Учебное пособие. Изд-во ЮУрГУ, 2006. 66 с.
11. Ильин Е.П. Психология общения и межличностных отношений Изд.: Питер, 2009. — 576 с.;
12. Клепцова Е.Ю. Виды межличностных отношений: Вятский государственный гуманитарный университет, 2013
13. Коломинский, Я. Л. Психология взаимоотношений в малых группах (общие и возрастные особенности). — Минск : ТераСистемс, 2004. — 432 с
14. Конецкая В. П. Социология коммуникации: Учеб, М.: Междунар, ун-т бизнеса и управления, 2001,

15. Кондратьев М. Ю. Социальная психология закрытых образовательных учреждений. – СПб.: Питер, 2005.
16. Лашук В. Г. Психологічні особливості переживання самотності в юнацькому віці: дис.... канд. психол. наук: 19.00.03 / Лашук Вікторія Григорівна. — К., 2010. — 184 с.
17. Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии М.: Наука, 1984. — 444 с.
18. Мерлин, В. С. Взаимоотношения в социальной группе и свойства личности // Социальная психология личности / отв. ред. М. И. Бобнева, Е. В. Шорохова. — М. : Наука, 1979. — С. 242—260.
19. Морено Я.Л. Социометрия. Экспериментальный метод и наука об обществе - Академический проект, 2004
20. Одиночество: сборник материалов современной теории, научных исследований и терапии. N.Y., 1982. 231
21. Парыгин Б.Д. Социальная психология. Проблемы методологии, истории и теории. СПб., 1999
22. Покровский Н.Е., Иванченко Г.В. Универсум одиночества. Социологические и психологические очерки. Логос.: Москва, 2008.
23. Симэн М. Эмпирические исследования Отчуждение. Обзор. - В: Гейер R.F.,
24. Смирнов А. А., Живаев Н. Г. Психология вузовской адаптации : учеб. пособие. Ярославль : ЯрГУ, 2009 С. 115.
25. Уманская. Е. Г. Развитие личности в условиях депривации. Прометей; М.; 2013
26. Швейцер Д. Р. (ред). Теории отчуждения. Лейден, 1976.
27. Шепель В. Настольная книга бизнесмена и менеджера.- М., 1992.
28. Ялом И. Экзистенциальная психотерапия / Пер. с англ. Т.С. Драбкиной. М.: Класс, 1999. 576 с.